

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakaupan ja viennin valvonta 2009

Evira/7307/4011/2010

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 28.5.2010

Eläinten terveys ja hyvinvointi-yksikkö

Hyväksyjä Jaana Mikkola

Esittelijä Tuomo Harjunpää

Lisätietoja Tuomo Harjunpää

Sisällysluettelo

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN	4
2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	5
2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien yleisyys ja tyyppi	5
2.2 Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi	6
2.2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen	6
2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne.....	7
2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt	7
3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	7
4 TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI	7
4.1 Toimet toimijoiden lainkuuliaisuuden varmistamiseksi.....	7
4.2 Toimet virallisen valvonnan tehokkaan toiminnan varmistamiseksi	7
5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA	7

1 VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS JA SEN TOTEUTUMINEN

Sisämarkkinatuonnissa tavoitteena on, että jokaisen tuojan osalta tarkastetaan yksi lähetys, ja jos puutteellisuuksia havaitaan, tehdään tarvittaessa uusintatarkastuksia. Virkaeläinlääkärin tarkastamien tuontierien tarkastusten raportointi tapahtuu pääsääntöisesti TRACES-järjestelmää hyväksikäyttäen.

Tuotantoeläinten osalta valvonnan määrä vuonna 2009 toteutui, joskaan kaikkia tarkastuksia ei raportoitu TRACES-järjestelmään. Tuontieriä oli kaikkiaan 1930 lähetystä. Näistä 51 kohdalla raportoitiin valvonta, joista 16 tapauksessa valvonnassa todettiin jokin puute. Puutteista yksikään ei liittynyt eläinten hyvinvointiin. Esimerkiksi naudan sperman osalta tuotuja eriä vuonna 2009 oli 76, mutta TRACES-järjestelmään ei tarkastuksia ollut raportoitu lainkaan. Naudan sperman tuojina toimivat keinosiemennys- ja naudansperman varastointiasemat. Lainsäädännön mukaan valvovat läänineläinlääkärit tarkastavat nämä asemat kahdesti vuodessa ja tarkastukseen tulee sisältyä myös tuontierien tarkastukset. Näistä tarkastuksista on tietoa kyseisissä tarkastusraporteissa. Yksittäisten erien terveystodistuksia TRACESissa seurattiin säännöllisesti sekä Eviran että läänineläinlääkärien toimesta. Kaikki kunnaneläinlääkärit eivät vielä joko käytä TRACES -järjestelmää lainkaan tai eivät ole sen käytössä riittävän kokeneita tai motivoituneita. Silloin, kun kunnaneläinlääkäri on tehnyt tuontierän tarkastuksen määräpaikassa, hän voi pyytää läänineläinlääkäriä viemään tarkastuksen tuloksen TRACES-järjestelmään puolestaan. Läänineläinlääkäreitä on ohjeistettu huolehtimaan siitä, että heidän toimialueelleen saapuvat tuontilähetystyksiä tarkistetaan riittävästi ja tarkastukset raportoidaan TRACESissa. Saatuaan ennakoilmoituksen tuontilähetystyksistä, Evira informoi sekä läänin- että kunnaneläinlääkäriä saapuvista lähetystyksistä ja lähettää ohjeistuksen tarkastamisesta. Suurin osa maahan saapuvista tuotantoeläimistä tarkastettiin virkaeläinlääkärin toimesta, mutta tarkastuksia ei raportoitu TRACESiin. Tuoja voi lisäksi joko oma-aloitteisesti tai Eläintautien torjuntayhdistys ETT ry:n ohjeistamana pyytää eläinlääkäriä tarkastamaan tuotavat tuotantoeläimet. Virkaeläinlääkäreiden koulutusta TRACESin käytöstä ja erityisesti valvontaosion täyttämisestä lisätään jatkossa.

TRACES-järjestelmän tilastoista (Data Warehouse) on saatu yhteenvetotaulukko, josta on poimittu alla esitetyt Suomeen vuonna 2009 tulleet lähetykset ja ne tarkastukset, jotka on raportoitu TRACES-järjestelmään.

Taulukko 1. Suomeen vuonna 2009 tulleet lähetykset ja tarkastukset, jotka on raportoitu TRACES-järjestelmään:

Laji (CN-koodi)	Saapuneet lukumäärä tai kilomäärä	Saapuneet erät / tarkastusraporttien lukumäärä
0101 Hevonen	775	542 / 9
0102 Nauta	188	36 / 9
0103 Sika (ml. minisiat)	94	12 / 6
010410 Lampaat	9	2 / 0
010420 Vuohet	0	0
0105 Siipikarja	147 846	19 / 2
010611 Kädelliset	1	1 / 0
010619 Muut nisäkkäät	7 645	125 / 7
010620 Matelijat	38	3 / 0
010631 Petolinnut	4	4 / 0
010632 Papukaijalinnut	1 217	44 / 10
010639 Muut linnut	530	9 / 3
010690 Mehiläiset ja kimalaiset	3 279	36 / 1
0301 Viljelykalat	37 040	8 / 0
030110 Koristekalat	15 811	8 / 0
030270 Mäti, maiti	0	0
0407 Siipikarjan munat	37 560	14 / 3
0505 Höyhenet	0	0

0506 Luut, sarvet	0	0
051110 Naudan sperma	362 463	76 / 0
051191 Kalasta saadut sivutuotteet	60 000 kg	2 / 0
05119990 Muu sperma ja alkio	5 781	603 / 1
2301 Sivutuotteet, luokka 3	4 947 726 kg	199 / 0
230910 Koiran ruoka	216 957 kg	6 / 0
4102 Lampaan nahat	0	0
4103 Muut nahat	0	0
4301 Turkisnahat	0	0
950810 Sirkuseläimet	38	1 / 0

Sisämarkkinaviennissä viejän on pyydettävä valvovalta virkaeläinlääkäriltä lähetettävien erien tarkastamista. Virkaeläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen lastausta ja laatii tarkastuksen perusteella terveystodistuksen lähetyksen mukaan TRACES-järjestelmässä.

Alla olevasta taulukosta selviää Suomesta sisämarkkinoille toimitetut eläviä eläimiä ja sivutuotteita koskevat lähetykset vuonna 2009 (TRACES Data Warehouse). Kaikki nämä lähetykset tarkastettiin ennen terveystodistuksen laatimista. Lisäksi Suomesta vietiin rekisteröityjä hevosia toisiin jäsenmaihiin. Rekisteröityjen hevosten terveystodistusta ei välttämättä tarvitse laatia TRACES-järjestelmässä, eikä kunnaneläinlääkäreiltä myöskään kerätty tietoja rekisteröityjen hevosten sisämarkkinaviennin annettujen todistusten määrästä.

Taulukko 2. Suomesta sisämarkkinoille toimitetut eläviä eläimiä ja sivutuotteita koskevat lähetykset vuonna 2009 (TRACES Data Warehouse):

Laji (Cn-koodi Nimi)	Viedyt lukumäärä tai kilomäärä	Annettuja terveystodistuksia
0101 Hevonen	40	22
0102 Nauta	33	6
0103 Sika	1 764	6
010410 Lammas	6	1
010420 Vuohi	0	0
0105 Siipikarja	1 138 487	50
010611 Kädelliset	1	1
010619 Muut nisäkkäät	5 766	48
010620 Matelijat	6	2
010631 Petolinnut	2	2
010639 Muut linnut	2	1
010690 Mehiläiset	13	2
0301 Viljelykalat	2 110	2
030270 Mäti, maiti	235	24
0407 Siipikarjan munat	5 509 105	95
051110 Naudan sperma	58 581	35
051199 Sivutuotteet, luokka 1	2 450 000 kg	6
051199 Sivutuotteet, luokka 2	310 280 kg	21
05119990 Muu sperma ja alkio	627	37
1506 Muut eläinrasvat	1 707 750 kg	14
151610 Eläinrasvat	40 000 kg	1
2301 Sivutuotteet, luokka 3	3 965 000 kg	5

2 TOIMIJOIDEN LAINKUULIAISUUS JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

2.1 Todettujen säännösten vastaisuuksien yleisyys ja tyyppi

Suurin osa sisämarkkinakaupantoinimoista on vakiintuneita ja hoitavat lainsäädännön edellyttämät toimenpiteet ajoissa. Uudet toimijat ja harraste-eläinten tuojat eivät vält-

tämättä tiedä vaadittavista toimenpiteistä ja ottavat tuontiehoista selvää vasta juuri ennen tuontia. Vuoden 2009 aikana todettiin vain muutamia tuonteja, joissa rekisteröityminen oli jätetty tekemättä ennen tuonnin tapahtumista. Useimmiten kyseessä oli hevosen sperman tuonnit, jotka paljastuivat TRACES-järjestelmään laaditun terveystodistuksen vuoksi. Muutamista tuonneista ei myöskään tehty ennakoilmoitusta, tällöinkin kyseessä olivat useimmiten hevosen sperman tuonnit tai kaupalliset koirien tuonnit.

Vuonna 2009 Ahvenanmaalle tuotiin laittomasti yksi lammas ja kaksi vuotta. Kaikista tehtiin päätökset Ahvenanmaan valtionvirastossa ja eläimet lopetettiin. Bluetongue-taudin osalta tuojia ohjeistettiin taudin leviämisen riskistä. Yhden pöllön tuonti eläintarhaan Tsekistä peruuntui, koska lintua ei oltu tutkittu Newcastle-taudin varalta. Aiotuun tuontiin voitiin reagoida välittömästi TRACES-järjestelmään luodun todistuksen ansiosta.

Vuoden 2009 aikana todettiin useita (muutamia kymmeniä) toisista EU-maista lemmikkieläiminä tuotuja koiria ja kissoja, jotka eivät tuotaessa olleet täyttäneet tuontiehoja. Kissoilta ja koirilta puuttui lemmikkieläinpassi tai esim. voimassa oleva raivotautirokotus. Vastoin tuontivaatimuksia tuodut koirat ja kissat palautettiin lähtömaahan tai lopetettiin. Suurin osa eläimistä palautettiin ja vain muutama lopetettiin. Koirien ja kissojen kaupallisessa tuonnissa oli muutama yksittäinen tapaus, jossa toimija ei noudattanut tuontiehoja.

Sisämarkkinatuonneissa lähetävä maa on vastuussa siitä, että lähetys täyttää EU-lainsäädännön edellytykset. Tuontitodistuksissa oli havaittavissa usein virheitä eläinten tai tuotteiden määrissä eikä lähetysten määräraikka välttämättä ollut oikein. Myös todistuksen terveyttä koskeva osio oli usein puutteellisesti täytetty.

Erillistä tilastoa ei pidetty todetuista rikkeistä (todistus puutteellinen, rekisteröiminen puuttunut jne.). Toimijoille lähetetyt asiaa koskevat huomautuskirjeet kirjattiin Eviran diaryn.

2.2 Todettujen säännöstenvastaisuuksien analyysi

2.2.1 Todettujen säännöstenvastaisuuksien esiintyminen

Sisämarkkinatuonnissa terveystodistuksissa virheelliset lähetysmäärät todettiin useimmiten naudan ja sian sperman lähetyksissä. Todistuksissa todetut määräraikkaa koskevat virheet johtuivat useimmiten siitä, että lähetävässä maassa terveystodistuksen laatija ei löytänyt / osannut etsiä määräraikkaa TRACES-järjestelmästä. Eläinten tuonnit tapahtuivat usein myös usean toimijan yhteistuonteina, jolloin niille oli laadittu yksi terveystodistus yhteen määräraikkaan, vaikka määräraikkoja oli useita. Terveystodistuksen eläinten terveyttä koskevan osion puutteellinen täyttäminen oli johtunut siitä, että kaikki eläinlääkärit eivät ole tottuneita käyttämään TRACES-järjestelmää. Edellä mainittujen virheiden alkuperä oli lähetävässä maassa. Suomalaiset toimijat eivät kaikilta osin toimineet lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja raportoineet virkaeläinlääkärille terveystodistuksissa todetuista puutteista.

Sisämarkkinaviennissä Suomesta toimitettiin vuonna 2009 kaikkiaan 388 sisämarkkinalähetystä, joista määränpäämaassa tarkastettiin 65 lähetystä eli 16,8 %. Tarkastetuista 65 lähetyksestä säännösten vastaisuuksia todettiin seuraavasti: eläinten hyvinvointi – ei yhtään huomautusta, eläinten terveystodistusta koskevia huomautuksia – 3 kpl. Nämä huomautukset koskivat useimmiten sitä, että terveystodistuksessa eläinten määräraikka oli virheellinen.

2.2.2 Todetuista säännöstenvastaisuuksista seuraavien riskien luonne

Todetut säännöstenvastaisuudet eivät olleet riskiltään merkittäviä. Väärät eläin- tai tuotemäärät todistuksissa vaikeuttavat tilastointia. Väärät määräpaikat aiheuttavat ongelmia jäljitettävyydessä, mutta todetut tapaukset olisi kuitenkin voitu helposti jäljittää tarvittaessa. Eläinten terveyttä koskevan osion virheellisyydet todettiin pääsääntöisesti teknisluonteiseksi.

Sellaisten eläinten tuonti, jossa eläimelle ei ole annettu riittäviä terveystakuuta tai tuotavia eläimiä ei ole tutkittu lainsäädännön vaatimusten mukaisesti, aiheuttavaa riskin Suomessa aikaisemmin esiintymättömän eläintaudin leviämiseen. Ilman raivotautirokotusta ja ekinokokkilääkitystä tuodut koirat ja kissat voivat aiheuttaa terveydellistä vaaraa eläinten lisäksi myös ihmisille. Tuontivaatimusten vastaisesti tuodut koirat ja kissat eivät aiheuttaneet riskiä, koska eläimet joko palautettiin lähtömaahan tai lopetettiin. Tuotantoeläimiin kohdistuvat tarttuvat taudit aiheuttavat tuotannon menetyksiä ja eläimiä voidaan joutua lopettamaan tartunnan johdosta. Lisäksi tarttuvien eläintautien esiintyminen voi vaikuttaa myös elintarvikkeiden vientiin.

2.2.3 Todettujen säännöstenvastaisuuksien perimmäiset syyt

Sisämarkkinatuonnissa todettuihin puutteisiin oli useimmiten syynä lähettävän maan terveystodistuksen laatijan kokemattomuus TRACES-järjestelmän käytössä.

Sisämarkkinaviennissä muutamat havaitut puutteet johtuivat lähinnä siitä, että toimijat eivät riittävästi selvittäneet etukäteen lähetysten määräpaikkoja.

3 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Sisämarkkinakaupassa toteutettiin vuonna 2009 kaksi Eviran sisäistä auditointia sisämarkkinakauppavalvonnan ohjauksesta sivutuotteiden osalta ja elävien eläinten kolmasmaaviennin valvonnan ohjauksesta. Kehittämiskohteena todettiin mm. palautteen kerääminen ja analysointi.

4 TOIMET TEHOKKUUDEN VARMISTAMISEKSI

4.1 Toimet toimijoiden lainkuuliaisuuden varmistamiseksi

Toimijoille lähetettyjä ohjeita rekisteröitymisen yhteydessä on lisätty ja selkeytetty.

4.2 Toimet virallisen valvonnan tehokkaan toiminnan varmistamiseksi

Virkaeläinlääkäreille ja eläinlääketieteen opiskelijoille annettiin koulutusta sisämarkkinakaupan edellytyksistä ja erityisesti TRACES-järjestelmän käytöstä. Vuonna 2010 perustetaan ja toteutetaan hanke, jolla tehostetaan eläinlääkäreille annettavaa TRACES-koulutusta.

5 ARVIO YLEISESTÄ ONNISTUMISESTA

Sisämarkkinakaupan tavoitteet toteutuivat. Kaikki toimijat rekisteröitiin ja ohjeistettiin tuonnin/viennin vaatimuksista ja tarkastuksista. Rekisteröintien yhteydessä virkaeläinlääkäreille (läänin- ja kunnan/kaupungineläinlääkärit) lähetettiin ohjeistukset tarvittavista tarkastuksista. Sellaisiin saapuneisiin lähetyksiin, joissa tuonnin edellytykset eivät täytyneet, pystyttiin puuttumaan välittömästi. Virkaeläinlääkärit tarkastivat kaikki

vientilähetykset ja tekivät tuontitarkastuksia riittävässä laajuudessa. Vientilähetysten terveystodistukset laadittiin pääsääntöisesti TRACES-järjestelmässä. Sen sijaan kaikkia tehtyjä tuontitarkastuksia ei raportoitu TRACES-järjestelmään.

Sisämarkkinakaupan valvonnan voidaan kokonaisuutena katsoa onnistuneen hyvin. Valvonnassa todetut ongelmat olivat vähäisiä ja voitiin korjata yksityiskohtaisemmalla ja tapauskohtaisella ohjeistuksella.

Suomeen ei levinnyt saapuneiden elävien eläinten ja sivutuotteiden mukana vastustettavia eläintauteja. Suomesta toisiin EU-maihin eläviä eläimiä ja sivutuotteita sisältäneiden lähetysten tarkastukset osoittivat, että lähetykset täyttivät lainsäädännön säännökset.

Virkaeläinlääkäreiden valmiuteen käyttää TRACES-järjestelmää panostetaan edelleen koulutuksen avulla. Toimijoille ja virkaeläinlääkäreille annettavaa ohjeistusta sisämarkkinakaupan edellytyksistä tarkennetaan ja sen saatavuutta parannetaan esim. internetin avulla.

Yhteenveto sisämarkkinakaupan tuontilähetyksistä saadaan TRACES-järjestelmästä. Järjestelmän DataWarehouse:sta (DWH) saadaan tilastot laadituista terveystodistuksista ja Suomessa tehdyistä lähetysten valvonnoista.